

MEĐUNARODNI SEMINAR „UNIVERZITET DANAS“ U DUBROVNIKU 1956–1960*

APSTRAKT: U članku se govori o prvim godinama rada međunarodnog univerzitetskog seminara „Univerzitet danas“ u Dubrovniku. Prati se način organizacije, teme i struktura učesnika, kao i tok i značaj seminara u okvirima međunarodne univerzitetske i studentske saradnje krajem 50-ih godina 20. veka.

Ključne reči: međunarodna saradnja, univerziteti, profesori, studenti, Dubrovnik, Jugoslavija, Hladni rat

Tokom 50-ih godina 20. veka odvijala se intenzivna i raznovrsna međunarodna naučna i studentska saradnja jugoslovenskih univerziteta. Ovaj segment naučno-prosvetne međunarodne saradnje pratio je opšte tokove jugoslovenske spoljne politike i međunarodnih odnosa u tom periodu i uklapao se u njih, čineći deo ukupnih napora jugoslovenske države da se predstavi u inostranstvu i uspostavi veze sa stranim državama i narodima. Posle raskida sa Sovjetskim Savezom i zemljama Informbiroa jugoslovensko rukovodstvo se tokom 50-ih godina zbližavalo sa kapitalističkim zemljama Zapada, ali je posle smirivanja sukoba sa socijalističkim zemljama težilo da vodi politiku ekvidistance i balansiranja između sukobljenih vojno-političkih i ideoloških blokova. Istovremeno, od početka šeste decenije Jugoslavija je u potrazi za novim putem u međunarodnim odnosima počela da uspostavlja sve bliskije odnose sa nerazvijenim zemljama Trećeg sveta, sa azijskog i afričkog kontinenta.¹

* Rad je deo projekta *Srpsko društvo u jugoslovenskoj državi u 20. veku – između demokratije i diktature* (br. 177016) koji finansira Ministarstvo prosvete i nauke Republike Srbije.

¹ Videti više u: Darko Bekić, *Jugoslavija u Hladnom ratu. Odnosi sa velikim silama 1949–1955*, Zagreb 1988; Dragan Bogetić *Jugoslavija i Zapad 1952–1955*, Beograd 2000; Isti, *Nova strategija spoljne politike Jugoslavije 1956–1961*, Beograd 2006; Ljubodrag Dimić, *Jugo-*

Takav razvoj spoljne politike davao je okvire i za razvoj raznih vidova kulturne, naučne, prosvetne, univerzitetske, omladinske i studentske saradnje sa inostranstvom. Tokom decenije je jačala saradnja jugoslovenskih univerziteta sa inostranstvom koja je, osim preko samih univerzitetskih tela, organizovana i koordinisana i preko saveznih državnih organa zaduženih za međunarodnu kulturnu i naučnu saradnju. Tako su naučni kontakti jugoslovenskih univerziteta sa stranim naučnim ustanovama i naučnicima održavani preko Akademijskog saveta FNRJ, osnovanog 1948,² Jugoslovenske nacionalne komisije za UNESCO, osnovane novembra 1950,³ Komisije za kulturne veze sa inostranstvo osnovane 1953,⁴ i Zajednice jugoslovenskih univerziteta (ZJU) osnovane početkom 1957,⁵ dok se raznovrsna saradnja jugoslovenskih studenata sa studentima u svetu odvijala od 1951. godine preko Saveza studenata Jugoslavije (SSJ).⁶ SSJ je imao poseban sektor za međunarodnu saradnju koju je trebalo razvijati kroz direktan kontakt sa svim nacionalnim studentskim organizacijama na bazi ravnopravnosti i uzajamnog poštovanja, učešća na međunarodnim studentskim skupovima, razmenom delegacija i informacija i organizovanjem zajedničkih konferencija i seminara. Temeljni principi studentske saradnje su bili postavljeni prilikom osnivanja SSJ i potvrđivani tokom decenije, a bili su ekvivalentni stavovima jugoslovenskog državnog rukovodstva u međunarodnim odnosima i vodili su ka idealu „univerzalne studentske saradnje“, nezavisne od ideološko-političkih razlika i hladnoratovskih sukoba i netrpeljivosti.⁷

Značajan doprinos takvoj ideji jugoslovenskog studentskog pokreta tokom 50-ih godina dao je i međunarodni univerzitetski seminar u Dubrovniku. Ideja da se organizuje međunarodni seminar pojavila se na Beogradskom univerzitetu 1956. godine, u skladu sa činjenicom da se u to vreme na mnogim univerzitetima u svetu postojala praksa održavanja letnjih kurseva za strane profesore i strane studente. Pošto su iskustva u tom pogledu bila mala, kao i raspoloživa materijalna sredstva, smatrano je da treba početi što skromnije. Tako su 1956. godine u Dubrovniku održani prvi Međunarodni

slovensko-sovjetski odnosi 1953–1956, Jugoslovensko sovjetski sukob 1948, Beograd 1999, 279–293; itd.

² *Uredba o osnivanju i delokrugu rada Akademijskog saveta FNRJ*, Službeni list FNRJ, br. 47, 5. jun 1948, 627–628; Arhiv Jugoslavije (AJ), fond Akademijski savet FNRJ, 55-1-1.

³ *Službeni list FNRJ*, br. 18, 7. april 1951, 295–296.

⁴ *Službeni list FNRJ*, br. 18. mart 1953; AJ, fond Komisija za kulturne veze sa inostranstvom, 559-17a, Uredba o osnivanju, Statut, Sastav Komisije, 31. mart 1953.

⁵ AJ, fond SSJ, 145-89-395, Stenografske beleške vanredne međuuniverzitetske konferencije u Skoplju 28–29. januar 1957. i Statut ZJU.

⁶ AJ, 145-1-1, Zapisnik osnivačke skupštine SSJ, 28. april 1951; AJ, 145-1-2, Prvi kongres SSJ, 10–11. mart 1952; *Prvi kongres SSJ*, materijali, Beograd 1952.

⁷ Isto; Miloš Nikolić, *O posleratnom razvitku međunarodnih omladinskih i studentskih organizacija*, Naše teme, br. 1, 1957, 73–79.

susreti studenata iz Jugoslavije i inostranstva, koje je organizovao SSJ uz podršku Beogradskog univerziteta. Studenti sa raznih strana Hladnim ratom podeljenog sveta su u Međunarodnom studentskom centru razgovarali o nizu zajedničkih tema, a pored ostalog i o reformi univerzitetskog obrazovanja.⁸

Već naredne godine seminar je proširen i na profesore i dobio je nov naziv i formu, i kasnije se, pored niza različitih seminara održanih u Dubrovniku, Zadru, Ljubljani, Kotoru, itd., ustalio pod nazivom „Univerzitet danas“. Od 10. do 20. jula 1957. Beogradski univerzitet je u saradnji sa SSJ održao u Dubrovniku drugi međunarodni seminar, sa temom „Univerzitet danas“. Na seminaru je učestvovalo 49 profesora i studenata iz inostranstva i 22 profesora i studenta iz Jugoslavije, od toga 12 stranih i 9 jugoslovenskih profesora i 37 stranih i 13 jugoslovenskih studenata. Bili su prisutni profesori, akademici, naučni radnici i studentski rukovodioci iz Jugoslavije i 21 zemlje sveta, među njima i onih koje su bile blokovski suprotstavljene i među kojima gotovo i nije bilo kulturnih i prosvetnih veza i saradnje. Inostrani učesnici su dolazili iz: Austrije, Bugarske, Burme, Danske, Engleske, Zapadne Nemačke, Italije, Japana, Kanade, Kine, Meksika, Nepala, Norveške, Pakistana, Rumunije, Francuske, SAD, SSSR, Čehoslovačke i Švedske. Teme seminara su bile: Nastava i zahtevi savremene nauke i prakse; Savremena proizvodnja i obrazovanje studenata; Studenti i univerzitet; Upravljanje univerzitetom i suština univerzitetske autonomije; Sudelovanje studenata u upravljanju univerzitetom; Organizacija rada i naučno obrazovanje u Čehoslovačkoj; Mesto, uloga i zadaci univerziteta u društvu; Instituti za visoko obrazovanje i studentske organizacije u Norveškoj; Pekinški univerzitet danas; i Nastava i stanovništvo u Francuskoj.⁹

Saopštenja je podnelo pet jugoslovenskih i šest stranih učesnika seminara. Glavne referate su održali rektor Beogradskog univerziteta Borislav Blagojević, saradnik Instituta „Boris Kidrič“ u Vinči Rajko Tomović, profesor Zagrebačkog sveučilišta Dušan Čalić, urednik časopisa *Naše teme* Ivo Bojanić i predsednik Centralnog odbora SSJ Vukašin Stambolić. O odnosu univerziteta i društva u svojim sredinama su govorili i Viktor Knap sa Univerziteta u Pragu, Čang Lung Hsian sa Univerziteta u Peking, Vili Frederiksen,

⁸ Tihomir Vulović, *Međunarodni seminar „Univerzitet danas“*, Univerzitet danas, br. 1–2, 1960, 29.

⁹ Arhiv Srbije (AS), fond Beogradski univerzitet (BU), f. 99, Informacija o seminaru u Dubrovniku, 10–20. jul 1957; AJ, 145-119-448, Informacija o Međunarodnom seminaru „Univerzitet danas“ 1957, Međunarodna studentska dokumentacija, br. 9, novembar 1957, 58–61; *Izveštaj o radu Univerziteta u školskoj 1956/57*, Glasnik Univerziteta u Beogradu, god. I, br. 4, 1957, 96; T. Vulović, *Međunarodni seminar „Univerzitet danas“*, Univerzitet danas, br. 1–2, 1960, 29; Miloš Beljić, *Međunarodni susret u Dubrovniku „Univerzitet danas“*, Komunist, br. 15, 9. avgust 1957, 7.

predstavnik norveških studenata, Igor Birjukov, predstavnik sovjetskih studenata, Bernar Lakijer, predstavnik francuskih studenata i Ono Iširo, predstavnik japanskih studenata, a u diskusiji su učestvovali profesori Dž. Spini, sa Univerziteta u Mesini, M. Imbs, sa Univerziteta u Strazburu, Jirži Novak, sa Univerziteta u Pragu i drugi. U referatima i diskusiji se govorilo o pitanjima u vezi sa radom univerziteta, koja su u to vreme bila manje-više zajednička za sve univerzitete u svetu. Pokrenuta su pitanja organizacije, rada i uloge univerziteta u vezi sa sve bržim razvojem nauke i društva i rastućim potrebama za visokokvalifikovanim kadrovima, zatim, sadržina i metod univerzitetske nastave, odnos univerziteta i društva, veza nastave sa proizvodnjom, odnos opšteg obrazovanja i specijalizacije, naučno-istraživački rad tokom studija, brzina diplomiranja, vaspitna uloga univerziteta, formiranje „lika stručnjaka“, upravljanje i autonomija, uloga studenata, itd. U pitanju su bili problemi koji su upravo u to vreme pokretani u okviru reforme visokoškolske nastave u Jugoslaviji a koji su, kako se pokazalo, bili aktuelni i u drugim zemljama. Referati sa seminara su iste godine odštampani u zagrebačkom časopisu *Naše teme* i komentarisani u više javnih glasila. Posebno je isticana činjenica da je seminar bio jedno od malobrojnih mesta na kojem su se sastajali studenti iz svih krajeva sveta, međunarodna tribina koja je okupljala profesore i studente iz zemalja sa različitim društveno-političkim sistemima i ideološkim pogledima, koji su u prijateljskoj i radnoj atmosferi diskutovali o univerzitetskim pitanjima.¹⁰

Iz celokupnog sadržaja seminara može se izdvojiti nekoliko pitanja i zaključaka. Ocenjeno je da se univerzitetska nastava nalazi u krizi jer joj savremeni ubrzan razvoj nauke i tehnike i društva uopšte nameće proširenje materije koje bi ometalo ionako spor tempo diplomiranja. Tempo razvoja je bio takav da su stečena znanja vrlo brzo zastarevala, te se pred univerzitete postavljao zadatak davanja opštih znanja za kratko vreme, stalnog prilagođavanja zahtevima društva i nauke i školovanja što većeg broja stručnjaka, a pred diplomirane stručnjake nužnost stalnog usavršavanja i širenja znanja tokom rada u praksi. U tom kontekstu je pokrenuto i pitanje koje je već dugo postojalo u jugoslovenskom visokom školstvu – da li na univerzitetu treba

¹⁰ AS, BU, f. 99, Informacija o seminaru u Dubrovniku, 10–20. jul 1957; AJ, 145–119–448, Informacija o Međunarodnom seminaru „Univerzitet danas“ 1957, Međunarodna studentska dokumentacija, br. 9, novembar 1957, 58–61; *Izveštaj o radu Univerziteta u školskoj 1956/57*, 96; T. Vulović, *Međunarodni seminar „Univerzitet danas“*, Univerzitet danas, br. 1–2, 1960, 29–30; M. Beljić, *Međunarodni susret u Dubrovniku „Univerzitet danas“*, Komunist, br. 15, 9. avgust 1957, 7; *Univerzitet danas*, Naše teme, br. 4–5, 1957, 572–573; Borislav Blagojević, *Nastava i zahtevi savremene nauke i prakse*, Isto, 574–582; Rajko Tomović, *Savremena proizvodnja i obrazovanje studenata*, Isto, 583–586; Dušan Čalić, *Upravljanje univerzitetom i suština univerzitetske autonomije*, Isto, 587–595; Ivo Bojanić, *Sudjelovanje studenata u upravljanju univerzitetom*, Isto, 596–601; Vukašin Stambolić, *Studenti i univerzitet*, Isto, 602–610.

obrazovati stručnjaka „opšteg tipa“ ili specijalistu, pri čemu su davani različiti odgovori u zavisnosti od potreba i naučno-tehnološke razvijenosti. Posebno pitanje koje su potencirali organizatori seminara i koje je izazvalo živu diskusiju i istaklo ideološko-političke razlike bilo je društveno vaspitanje studenata. Potreba da univerziteti osim obrazovanja daju i opštu kulturu i društveno vaspitanje, postavila je pitanje sadržaja tog vaspitanja, o čemu nije bilo saglasnosti među učesnicima. U tom kontekstu, posebno interesovanje je pobudilo i jugoslovensko iskustvo sa učešćem studenata u upravljanju univerzitetom.¹¹

Učesnici su smatrali da je seminar uspeo, ali da je zbog obilja tema bio više informativan, bez dublje analize problema. Zato je u preporukama seminara predloženo da se i naredne godine održi sličan seminar, koji bi se odnosio na konkretnije probleme iz života i rada savremenog univerziteta i njegovog odnosa prema društvu, pre svega na permanentno obrazovanje kadrova i opšte obrazovanje studenata. Pripremu seminara je trebalo započeti već tokom godine, a u organizaciju je trebalo uključiti i ZJU i Jugoslovensku nacionalnu komisiju za UNESCO. Već je bio ostvaren kontakt sa UNESCO-m u Parizu, koji je podržao održavanje seminara i izdvojio 2.500 dolara pomoći za dolazak učesnika iz inostranstva. Održavanje seminara su podržali i Međunarodna studentska konferencija, Međunarodni univerzitetski biro i Svetska univerzitetska služba (World University Service – WUS).¹²

Dakle, u organizaciju seminara u Dubrovniku se vrlo brzo uključila i ZJU, koja je, pored ostalog, imala važan zadatak da organizuje i razvija međunarodnu saradnju jugoslovenskih univerziteta. Ocenjujući da seminar u Dubrovniku ima izuzetan značaj i veliki potencijal na polju međunarodne saradnje i zajedničkog istupanja jugoslovenskih univerziteta, Predsedništvo ZJU je, na predlog predsednika Borislava Blagojevića, decembra 1957. odlučilo da se ZJU uključi u njegovu organizaciju, u skladu sa preporukom prethodnog seminara. Početkom februara 1958. formiran je Organizacioni

¹¹ M. Beljić, *Međunarodni susret u Dubrovniku „Univerzitet danas“*, Komunist, br. 15, 9. avgust 1957, 7; *Univerzitet danas*, Naše teme, br. 4–5, 1957, 572–573.

¹² AJ, 145-119-448, Informacija o Međunarodnom seminaru „Univerzitet danas“ 1957, Međunarodna studentska dokumentacija, br. 9, novembar 1957, 58–61; *Izveštaj o radu Univerziteta u školskoj 1956/57*, 96. Odmah po završetku seminara, od 20. do 22. jula u Dubrovniku su održani i nezvanični razgovori predstavnika nacionalnih unija studenata na kojima je bilo 39 učesnika iz 21 zemlje. Tom prilikom je diskutovano o aktuelnim pitanjima međunarodne studentske saradnje, jačanju veza nacionalnih unija bez obzira na političke stavove, odnosu prema međunarodnim studentskim organizacijama, jačanju veza sa azijskim studentima, pojedinim pitanjima kao što su Suecka kriza, događaji u Mađarskoj i Alžiru, itd. (AJ, 145-119-448, Informacija o održavanju nezvaničnih razgovora predstavnika nacionalnih unija u Dubrovniku 1957, Međunarodna studentska dokumentacija, br. 9, novembar 1957, 62–83).

komitet koji su činili Borislav Blagojević, predsednik ZJU i predsednik Komiteta, Dragoslav Todorović sa Beogradskog univerziteta, Dušan Čalić sa Zagrebačkog sveučilišta, Gorazd Kušej sa Univerze u Ljubljani, Vjekoslav Mahsner sa Univerziteta u Skoplju, Branimir Janković sa Univerziteta u Sarajevu, sekretar Nacionalne komisije za UNESCO Milovan Matić, sekretar ZJU Tihomir Vulović, sekretar Nacionalnog komiteta WUS Josip Franić, predsednik CO SSJ Vukašin Stambolić, potpredsednik CO SSJ Pero Ivačić, član Predsedništva CO SSJ Života Perišić i član CO SSJ Miloš Beljić.¹³

Na sastancima Komiteta tokom februara, u skladu sa preporukom prethodnog seminara, odlučeno je da se treći po redu Međunarodni seminar „Univerzitet danas“ održi u Dubrovniku od 6. do 16. jula 1958 (prvo je određen septembar, ali se odustalo zbog kongresa Međunarodnog saveza studenata – MSS u Pekingju koji je zakazan za to vreme) i potvrđene su predložene teme. Prva tema je bila *Uloga univerziteta u permanentnom obrazovanju studenata*, u okviru koje su obrađivana uža pitanja unošenja savremenih dostignuća nauke i tehnike u nastavu, organizovanja naučno-istraživačkog rada u okviru postdiplomskih studija, ostvarivanja saradnje univerziteta sa drugim naučno-istraživačkim ustanovama i podsticanja naučno-istraživačkog rada na univerzitetima ekonomski nerazvijenih zemalja. Druga tema je bila *Saradnja univerziteta i studenata u pitanjima opšteg obrazovanja studenata*, u okviru koje su bila pitanja opšteg obrazovanja studenata kroz nastavu, upoznavanja studenata sa dostignućima nauke koja ne pripadaju gradivu, upoznavanja studenata sa razvojem umetnosti i saradnje univerziteta i studentskih organizacija na vaspitavanju studenata.¹⁴

Organizacioni komitet je narednih meseci pribavljao od univerziteta i SSJ imena potencijalnih učesnika seminara i potom slao pozive sa pratećim informativnim materijalom. Pozivi su upućeni na adrese 117 univerziteta u 58 zemalja sveta, izuzev Frankove Španije i nekih latinoameričkih zemalja. Pozvane su i međunarodne (MSS, Međunarodna studentska konferencija, Međunarodni studentski biro) i nacionalne studentske organizacije i predstavnici WUS-a i UNESKA. Istovremeno, utvrđivani su podnosioci i teme referata i koreferata, pri čemu su pozvani domaći i strani univerziteti (u Moskvi, Strazburu, Pragu, Varšavi, Briselu, Londonu, Bonu, Atini, Lundu, Kairu, Njujorku i Mesini) da predlože referente. Raspravljano je i o budžetu, troškovi su procenjavani na oko 2.750.000 dinara i planirano je da sredstva

¹³ AJ, 145-89-393, Zapisnici sednica organizacionog komiteta 2. i 15. februara 1958, Zapisnik sastanka ZJU 27. marta 1958, Zapisnik sednice predsedništva ZJU 18. aprila 1958; AJ, 145-87-381, Stenografske beleške sednice predsedništva ZJU 15. decembar 1957. i 18. april 1958; AS, BU, f. 99, Zapisnici sednica organizacionog komiteta februara 1958. i pozivi na seminar; T. Vulović, *Međunarodni seminar „Univerzitet danas“*, Univerzitet danas, br. 1–2, 1960, 30.

¹⁴ Isto.

obezbede Beogradski univerzitet, drugi univerziteti, SSJ, državni organi, WUS i UNESCO. Početkom jula učesnicima je upućen program seminara, sa podacima o saobraćajnim vezama i redu vožnje u Jugoslaviji i turističkim informacijama. Učesnicima je ponuđen popust od 50% za prevoz brodovima i traženo je da jave vreme dolaska u Dubrovnik.¹⁵

Na trećem seminaru „Univerzitet danas“ od 16. do 26. jula 1958. učestvovalo je 72 nastavnika i studenta iz 20 politički, ekonomski i kulturno različitih zemalja sveta: profesori iz Kanade, ČSSR, Francuske, Zapadne Nemačke, Grčke, Italije, Mongolije, Poljske, Ujedinjene Arapske Republike (UAR), SAD i FNRJ i studenti iz Alžira, Burme, ČSSR, Engleske, Francuske, Zapadne Nemačke, Holandije, Norveške, Poljske, Škotske, Švedske, SSSR, UAR, SAD i FNRJ. Prisustvovali su i predstavnici MSS, Koordinacionog sekretarijata nacionalnih unija studenata (COSEC), WUS i UNESKA. Podneta su 24 glavna referata, a među referentima su bili Borislav Blagojević, J. F. Leddy, predsednik Nacionalne komisije UNESKA Kanade, Teodor Ježdik, rektor Politehnike u Pragu, Guy Ourison, profesor Univerziteta u Strazburu, Juraj Andraši, profesor Pravnog fakulteta u Zagrebu, Giorgio Tonelli, profesor Univerziteta u Pizi, Kessaba Abbas sekretar WUS-a u Egiptu, Miroslav Pečujlić, asistent Pravnog fakulteta u Beogradu, Abbel Hamid Ben Bakti predsednik studenata Alžira i drugi. Skup se održavao u zgradi Istorijskog instituta JAZU na Lapadu, radni jezici su bili engleski, francuski i ruski i bilo je obezbeđeno simultano prevođenje. Studenti su bili smešteni u Međunarodnom studentskom centru „Dvorac Rašica“ na Lapadu, a profesori u hotelima „Zagreb“ i „Komodor“.¹⁶

Radilo se u plenarnim sednicama i na komisijama i podkomisijama, na kojima su posle diskusija usvajani zaključci, a na završnoj sednici je doneta poluzvanična rezolucija koja ukazuje na značaj i aktuelnost pitanja koja su pokrenuta i koja su zajednička savremenom razvitku mnogih univerziteta. Ponovo se raspravljalo o specijalizaciji nastave, o modelu i sadržaju post-diplomskih studija, ulozi univerziteta u obrazovanju odraslih, a indikativno je da su organizatori posebnu pažnju opet posvetili potrebi opšteg društvenog obrazovanja na univerzitetu, podizanju društvene svesti studenata i pitanju političkog opredeljenja i apolitičnosti studenata i studentskih organizacija. Po tom pitanju je u diskusiji, koja je inače pokazivala sličnost problema na svim univerzitetima, došlo do oštrog razmimoilaženja i suprotstavljanja uticaju studentskih organizacija na političko vaspitavanje studenata. Značaj seminara je sagledavan u sučeljavanju različitih mišljenja, prijateljskom

¹⁵ Isto; AJ, 145-89-393, ZJU, br. 3, 1. jul 1958, Uputstvo učesnicima.

¹⁶ AJ, 145-119-448, Izveštaj sa Međunarodnog seminara „Univerzitet danas“ 16–26. jul 1958, Dubrovnik, Međunarodna studentska dokumentacija, br. 13, novembar 1958, 1–19; *Univerzitet danas*, Naše teme, br. 4–5, 1958, 563–571; *Mladost*, br. 94, 30. jul 1958, 4.

dijalogu, preciziranju pokrenutih pitanja, društvenom životu van seminara i podsticanju međunarodne saradnje i daljih diskusija o univerzitetkim problemima u vreme Hladnog rata.¹⁷

Rukovođena dotadašnjim rezultatima i međunarodnom afirmacijom, ZJU je na plenumu 6–7. februara i na sednici predsedništva 13. marta 1959. odlučila da seminar „Univerzitet danas“ postane stalna ustanova ZJU i da se organizuje i sprovodi svake godine uz punu saradnju SSJ i Nacionalne komisije za UNESCO. Odlučeno je da se seminar održi od 13. do 22. jula i da teme budu „Naučni rad na univerzitetu“ i „Oblici nacionalne i internacionalne saradnje između univerziteta“. Formiran je Organizacioni odbor za pripremu i sprovođenje seminara (Edhem Čamo, predsednik ZJU, Dragoslav Todorović iz Beograda, Hrvoje Iveković iz Zagreba, Stane Krašovec iz Ljubljane, Branimir Janković iz Sarajeva, Ivo Puhan iz Skoplja, Budimir Kostić student iz Beograda, Tihomir Vulović i Miloš Beljić), koji je imao zadatak da sprovede pripreme i organizuje seminar.¹⁸

Kao i prethodne godine, upućeni su pozivi potencijalnim učesnicima i referentima i rešavana su tehnička pitanja. Prilikom pravljenja liste učesnika i referenata vođeno je računa i o ravnomernoj zastupljenosti profesora pojedinih jugoslovenskih univerziteta. Iz inostranstva su pozivani profesori univerziteta, rektori univerziteta iz zemalja „u kojima je nedavno boravio drug Tito“ i rektori drugih univerziteta u Evropi i svetu, a o datumu i temama skupa su obavješteni svi veći univerziteti. Pored toga SSJ je uputio pozive studentskim unijama. Poslato je 378 pisama univerzitetima i 74 studentskim organizacijama, uz informacije o seminaru i Dubrovniku. Do početka seminara referati su prikupljeni, prevedeni na francuski i umnoženi. Probleme je stvaralo nalaženje smeštaja i obezbeđivanje sredstava, pošto je UNESCO uskratio novac, a postojale su i neizmirene obaveze od prethodne godine. Troškove učesnika iz inostranstva je finansirala ZJU, a troškove učesnika iz zemlje su delili ZJU, univerziteti i fakulteti. Glavnu ulogu u organizaciji su imali univerziteti iz Beograda, Zagreba i Sarajeva, dok su ostali uglavnom bili pasivni. Finansijsku pomoć su pružili i Savezni sekretarijat za prosvetu i kulturu i Savezni savet za naučni rad.¹⁹

¹⁷ Isto. – U okviru seminara su vođeni razgovori „UNESCO i više obrazovanje“, a po njegovom završetku 27. jula, kao i prethodne godine, nezvanični razgovori studentskih rukovodilaca, u kojima je bilo reči o pomoći alžirskim studentima, Evropskoj studentskoj konferenciji, Svetskom festivalu omladine i studenata i saradnji nacionalnih unija, a došlo je i do polemike predstavnika SSJ i COSEC-a o karakteru ove organizacije (AJ, 145-119-448, Nezvanični razgovori predstavnika nacionalnih studentskih unija, Dubrovnik, 27. jul 1958, Međunarodna studentska dokumentacija, br. 13, novembar 1958, 20–31).

¹⁸ AJ, 145-89-393, Izveštaj organizacionog komiteta, 24. jun 1959; T. Vulović, *Međunarodni seminar „Univerzitet danas“*, Univerzitet danas, br. 1–2, 1960, 30–32.

¹⁹ AJ, 145-89-393, Izveštaj organizacionog komiteta, 24. jun 1959.

Četvrti seminar je održan 13–22. jula 1959. u Dubrovniku. Učestvovalo je 111 učesnika (63 profesora iz 12, 48 studenata iz 20 država) iz 25 zemalja sa svih kontinenata osim Australije (iz Evrope 58 profesora i 31 student, iz Azije 1 student, iz Amerike 3 profesora i 8 studenata, i iz Afrike 2 profesora i 8 studenata). Učesnici su bili iz: Argentine, Austrije, Belgije, Bolivije, Bugarske, Burme, Grčke, Engleske, Nemačke, Italije, Jugoslavije, Norveške, Poljske, SAD, Tunisa, SSSR, UAR, Urugvaja, Finske, Francuske, Holandije, ČSSR, Čilea, Švajcarske i Švedske. Prisustvovali su rektori univerziteta iz Beča, Brisela, Kaira, Londona, Njujorka, Pariza, Ciriha, Varšave, Lođa i Soluna, kao i predstavnici MSS i COSEC-a. Podneta su 22 referata (10 predstavnika Francuske, Grčke, Poljske, Belgije, Italije, SSSR i 12 iz FNRJ), od toga 8 o prvoj i 14 o drugoj temi seminara. Među referentima su bili Edhem Čamo, Božo Težak, Ilija Đuričić, Ljubiša Rakić, Milutin Nešković, Radomir Lukić, i dr. iz FNRJ, i Gustavo Malan iz Torina, Fragistas Charalabos iz Soluna, Zofia Libiczowska iz Lođa, Marcel Bouchard i Louis Boudin iz Dižona, Henri Janne iz Brisela, Jean Coulomb iz Pariza in drugi.²⁰

Posle referata i diskusija održavani su sastanci komisija na kojima je diskutovano o tekstu preporuka seminara i predlogu tema za sledeći seminar. U prvoj preporuci je traženo da univerziteti budu nosioci naučnog rada u fundamentalnim i primenjenim istraživanjima i razrađeni su modeli odnosa univerziteta sa privredom i državom u finansiranju i realizaciji istraživanja. U drugoj preporuci je insistirano na razvoju raznih vidova međunarodne univerzitetske saradnje kao jednog od najboljih načina razvoja razumevanja među narodima, bez obzira na društveno-političke razlike. Takva saradnja je smatrana neophodnom i nužnom zbog razmene rezultata brzog razvoja nauke i tehnike. I ove godine su održani nezvanični razgovori studentskih predstavnika, u kojima su prvi put učestvovali studenti iz Južne Amerike. Organizatori su bili zadovoljni odzivom i kvalitetom učesnika i samim radom i organizacijom seminara. Smatrano je da se na seminaru razvija „atmosfera razumevanja i pune saradnje“ i da se već afirmisao kao solidna i jedinstvena međunarodna institucija za tretiranje univerzitetske problematike uz ravnopravno učešće nastavnika i studenata. Bilo je i mišljenja da je četvrti seminar bio najuspešniji po broju i rangu učesnika i kvalitetu izlaganja, što je bilo podsticaj za sređivanje i objavljivanje materijala (izveštaj, referati, diskusije i preporuke su objavljeni u posebnoj publikaciji 1960) i početak priprema za seminar 1960.²¹

²⁰ AJ, 145-87-381, Izveštaj sa međunarodnog seminara „Univerzitet danas“ 1959; T. Vulović, *Međunarodni seminar „Univerzitet danas“*, Univerzitet danas, br. 1–2, 1960, 31–33; Božo Težak, *IV Internacionalni seminar „Univerzitet danas“*, Isto, br. 5–6, 1960, 216–220; *Naše teme*, br. 5, 1959, 144–145.

²¹ Isto.

Ubrzo se pristupilo i organizaciji petog seminara „Univerzitet danas“. Već na sednicama organizacionog komiteta decembra 1959. i januara 1960. utvrđene su teme i seminar je zakazan za 17–27. jul 1960. Istovremeno, analizirane su karakteristike dotadašnjeg toka i mogućnosti za dalji razvoj seminara. Insistiralo se da seminar po organizaciji ostane nacionalni, da se „ne ispusti iz ruku“ i da se ne prepusti UNESCO-u. S druge strane, ostavljena je mogućnost da UNESCO finansijski pomaže seminar. Traženo je da se organizacija seminara postavi kao „važan zadatak“ svim univerzitetima u zemlji i da im se obezbedi ravnopravnost u pogledu učešća i pozivanja učesnika iz inostranstva. Posebno je bilo teško angažovati učesnike iz Ljubljane, čiji predstavnici su inače smatrali da seminar ne treba organizovati svake već svake druge ili treće godine. Ipak, konstatovano je da seminar treba da postane tradicija, da se održava u Dubrovniku, tokom jula, da traje deset dana, i da kao takav uđe u kalendar međunarodnih univerzitetskih događanja. Međutim, smatrano je i da treba bolje regulisati pitanja određivanja tematike, liste i kvaliteta učesnika, smeštaja, radnih prostorija, materijalne potpore i ravnomernog angažovanja učesnika (bilo je primedbi da je seminar „isuviše francuski“). Traženo je da seminar ostane „čisto univerzitetski“ i da se prilikom pozivanja gostiju iz inostranstva izbegavaju kulturni atašei, jugoslovenski i strani. Odlučeno je da se ne pozovu istočnoevropske i još neke zemlje koje su prethodne godine odbile da dođu u Dubrovnik, što pokazuje da je uprkos težnjama organizatora seminar „Univerzitet danas“ zavisio od međunarodnih hladnoratovskih okolnosti.²²

Zahvaljujući brižljivoj organizaciji i izgrađenom renomeu, peti seminar je od 17. do 27. jula 1960. okupio čak 160 učesnika (78 profesora i 82 studenta) iz 37 zemalja, među kojima su, pored zapadnih i drugih zemalja koje su i ranije učestvovala, bile i Indija, Indonezija, Ekvador, Etiopija, Irak, Togo, Jordan, Kolumbija, Čile, Rodezija, Martinik, Saudijska Arabija, Tunis i druge (dakle zemlje Trećeg sveta), a prisustvovala je i Generalna unija palestinskih studenata. Učestvovali su i predstavnici UNESCO, MSS, WUS i COSEC-a i državnih prosvetnih organa, koji su i ovaj put dali materijalnu podršku glavnim organizatorima ZJU i SSJ. Teme su bile *Prilagođavanje visokog obrazovanja savremenim potrebama privrede i društva* i *Organizacija i metodologija naučno-istraživačkog rada*. Obe teme su obrađene sa aspekta tehničkih, bioloških i društvenih nauka, a raspravljano je o specifičnim pitanjima univerziteta i društva koja su se našla i u preporukama: prilagođavanje univerziteta potrebama društva i privrede, sličnost problema

²² AJ, 145-87-380, Izveštaj o radu ZJU između III i IV plenuma (27. februar 1960 – 10. mart 1961); AJ, 145-89-393, Zapisnik organizacionog komiteta seminara „Univerzitet danas“, 7. decembar 1959. i 13. januar 1960; T. Vulović, *Međunarodni seminar „Univerzitet danas“*, Univerzitet danas, br. 1–2, 1960, 31–32.

u svetu, manjak stručnih kadrova, povećanje broja studenata, nužnost reforme, finansiranje, međunarodna saradnja, stepenovanje nastave, vanredno studiranje, odgovornost studenata, širenje visokoškolske mreže, formiranje nastavnog kadra, naučni rad u institutima, ekipni naučni rad, itd. Podnet je 31 referat (14 domaćih i 17 stranih), a bilo je 100 učesnika u diskusiji. Među referentima su bili Edhem Čamo, Aleksandar Trumić, Milutin Nešković, Ilija Đuričić, Borislav Blagojević, Savka Dabčević-Kučar, Ivo Puhar, i dr iz FNRJ, i Viktor Striško iz SSSR, Pierre Jaccard iz Švajcarske, Jerzy Bukowski iz Poljske, Jean Comby Morini i Jean Capelle iz Francuske, Jean Mehling iz Kanade, Hans Dieter Evers iz Zapadne Nemačke, Paulo E. Macias iz Ekvadora, Angelo Mangini iz Italije, itd.²³

Smatrano je da je masovnošću, načinom rada i kvalitetom i peti seminar „Univerzitet danas“ opravdao očekivanja i napore ZJU i još jednom potvrdio status „međunarodne tribine za tretiranje univerzitetskih pitanja“, na kojoj se neguje atmosfera rada, razumevanja, srdačnosti i slobodne razmene mišljenja između jugoslovenskih i stranih nastavnika i studenata. I dalje je isticana činjenica da su se susretali ideološki različiti studenti i profesori iz razvijenih i nerazvijenih zemalja i raspravljali o zajedničkim problemima koje je nametao razvoj nauke i tehnike i odnos univerziteta i društva, a koji su i u jugoslovenskom visokom školstvu upravo tada bili u centru pažnje i rešavani reformom i prilagođavanjem društvenim potrebama. Insistiralo se na činjenici da se radi o zajedničkim problemima i sličnim rešenjima, tako da je seminar „Univerzitet danas“ korišćen i za uspostavljanje veza, upoznavanje i razmenu mišljenja i iskustava, razvoj međunarodne saradnje, ali i za potvrđivanje i opravdavanje sopstvenih rešenja i tekuće reforme visokog školstva.²⁴

Posebno se insistiralo na objavljivanju materijala sa seminara, njihovom umnožavanju i slanju u inostranstvo, radi upoznavanja svetske naučne javnosti sa rezultatima, karakterom i značajem samog seminara i sa kretanjima u jugoslovenskoj nauci i visokom školstvu (promociji jugoslovenskog visokog školstva i nauke i rada ZJU poslužio je i časopis ovog tela *Univerzitet danas*, koji je počeo da izlazi 1960). Zbog dotadašnjih rezultata i interesovanja domaćih i stranih ustanova i naučnika, insistiralo se na sistematskom i permanentnom pripremanju narednih seminara i već novembra 1960. počele su pripreme za sledeću godinu. Međutim, stečena iskustva od prethodnih godina i razvoj seminara omogućili su i postavljanje pitanja daljeg usmerenja skupa. Zbog znatnog porasta broja učesnika, porasta troškova (peti

²³ AJ, 145-87-380, Izveštaj o radu ZJU između III i IV plenuma (27. februar 1960 – 10. mart 1961); AJ, 145-120-449, Izveštaj SSJ o međunarodnoj saradnji 1960; *Informacija o V međunarodnom seminaru „Univerzitet danas“*, Univerzitet danas, br. 7–10, 1960, 259–274; Ante Zadrović, *Međunarodni seminar „Univerzitet danas“*, Naše teme, br. 5, 1960, 713–720, 721–774; *Mladost*, br. 199, 3. avgust 1960, 5.

²⁴ Isto.

seminar je koštao šest miliona dinara), nedostatka radnog prostora, problema smještaja učesnika, itd., postavljan je niz pitanja: da li širiti broj učesnika i referata ili smanjivati brojnost i pooštavati kriterijume; da li produžavati trajanje skupa, menjati način rada i uvoditi nove metode; kako odabirati teme i referente; kako podići kvalitet referata; kako obezbediti budžet i komforniji prostor za rad; kako povećati učešće studenata, itd.²⁵

Međutim, i narednih godina organizacija i rad seminara „Univerzitet danas“ su sprovedeni na način koji je uobličen u prvih pet godina njegovog postojanja. Nastavljen je porast broja učesnika (1961. učestvovalo je 197 učesnika iz 49 zemalja i sa 30 referata)²⁶ i obradom različitih univerzitetskih i društvenih tema od opšteg značaja i seminar je održavan svakog leta u Dubrovniku sve do kraja postojanja socijalističke Jugoslavije. Seminar je do kraja razvijan na ideji koja je formulisana u početku kao međunarodna univerzitetska tribina za razmenu mišljenja nastavnika i studenata iz svih delova Hladnim ratom podeljenog sveta o raznim problemima univerziteta i društva, pre svega onim koji su bili aktuelni u socijalističkoj Jugoslaviji. U činjenici da je okupljao predavače i studente iz zemalja sa različitim političkim uređenjem i iz suprotstavljenih blokova, koji su pokušavali da prevaziđu međusobne razlike i nesuglasice i reše pitanja od zajedničkog interesa, leži suština i značaj seminara krajem 50-ih godina, kao važnog segmenta međunarodne saradnje jugoslovenskih univerziteta, profesora i studenata.

Dragomir Bondžić

INTERNATIONAL SEMINAR „UNIVERSITY TODAY“ IN DUBROVNIK 1956–1960

Summary

International seminar „University today“ in Dubrovnik was being organized and has been gathering together professors and students from FPRY and foreign countries every summer since July 1956. They have been reporting and discussing there about different issues of universities, teaching and students. During the time, there were more and more participants from Yugoslavia and foreign countries: 71 participants 1957; 72 participants from 20 countries 1958; 111 participants from 25 countries 1959; 160 participants from 37 countries 1960, from all continents, except Australia. With University of Belgrade, other universities in country, The League of Yugoslav Universities and The Yugoslav Students Union, international organizations UNESCO, World University Service, International Union of Students and COSEC take a part in organization and work of the seminar. To the end of fifties the seminar was shaped and affirmed as a important international institution and was one of rarely places in the world of that time where professors and students from conflicted countries divided into a blocks have been meeting each other, discussing, trying to transcend disparity and developing spirit of cooperation and understanding. Seminar was being organized and later, to the end of socialist Yugoslavia.

²⁵ AJ, 145-87-380, Izveštaj o radu ZJU između III i IV plenuma (27. februar 1960 – 10. mart 1961); AJ, 145-120-449, Izveštaj SSJ o međunarodnoj saradnji 1960; *Informacija o V međunarodnom seminaru „Univerzitet danas“*, Univerzitet danas, br. 7–10, 1960, 259–274.

²⁶ A. Zadrović, *Međunarodni seminar „Univerzitet danas“*, Naše teme, br. 8–9, 1961, 1271–1273.